

ЛІТЕРАТУРА

1. Розвадовський В.І. Визначення поняття правовий статус Голови Верховної Ради України. Електронний ресурс. Режим доступу // http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/socpr/2011_2/Rozvadovskiy.pdf
2. Григорук Н. Г. Конституційно-правовий статус народного депутата України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. «Конституційне право». – К., 2004. – 21 с.
3. Радченко О. І. Статус народного депутата України: проблеми теорії і правового регулювання: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. – К., 2005. – 194 с.
4. Заяць Н.В. Народне представництво: сутність, суб'єкти та особливості здійснення в Україні : монографія / Н.В. Заяць. – Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2012. – 300 с.
5. Барабаш Ю.Г. Питання правового статусу голови парламенту (за законодавством європейських країн) / Барабаш Ю. Г. // Форум права. – 2006. – № 2. – С. 22-28 // <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-2/06bjgzec.pdf>
6. Словська І.Є. Порядок формування і повноваження керівних органів парламенту: порівняльно-правова характеристика / І.Є. Словська // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – С.228-234
7. Конституція Латвійської Республіки від 15 лютого 1992 року : станом на 20 березня 2011 року. Режим доступу : <http://ukrbukva.net/print:page,1,34191-Politicheskie-instituty-i-konstitucionnoe-pravo-Latvii.html>
8. Конституція Бельгії від 17 лютого 1994 року : станом на 20 березня 2011 року. Режим доступу : http://www.urzona.com/index.php?option=com_content&view=article&id=454:--17--1997-&catid=65:2010-07-22-19-48-30&Itemid=77
9. Про Регламент Верховної Ради України. Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI. // Офіційний вісник України. – 2010. № 12. – Ст. 565. Закон України «Про внесення змін до Регламент Верховної Ради України» від 08 жовтня 2010 року № 2704-VI. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. № 10. – Ст.64.

УДК 342.1+342.4

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ

Янковська Г.В.,
к.філол.н., доцент*Навчально-науковий інститут права та психології
Національної академії внутрішніх справ*

Стаття присвячена аналізу функцій державної мови. Зокрема, зроблено висновок про те, що державна мова може виконувати функції, які притаманні національній мові (комунікативна, інформаційна, культурноносна, об'єднувальна, ототожнювальна), утім державна мова виконує їх своєрідно (обрядова, націєрозвивальна, освітня, регулятивна, символічна); спеціальні функції державної мови (державотворча, громадянсько-набувальна, державодіяльницька).

Ключові слова: державна мова, офіційна мова, національна мова, функції державної мови.

Янковская Г.В. / ФУНКЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО ЯЗЫКА / Учебно-научный институт права и психологии Национальной академии внутренних дел, Украина

Статья посвящена анализу функций государственного языка. В частности, сделан вывод о том, что государственный язык может выполнять функции, которые характерны для национального языка (коммуникативная, информационная, культурноносительная, объединяющая, отождествляющая), но государственный язык выполняет их своеобразно (обрядовая, нациеразвивающая, образовательная, регулятивная, символическая); специальные функции государственного языка (государствообразующая, гражданско-приобретаемая, государственнодеятельностная).

Ключевые слова: государственный язык, официальный язык, национальный язык, функции государственного языка.

Yankovska G.V. / FUNCTIONS OF A STATE LANGUAGE / Educational and research institute of law and psychology of the National academy of internal affairs, Ukraine

The article is dedicated to the analysis of a state language functions. The conclusion was drawn that a state language can have functions which should be divided into three categories.

Functions of a state language, which are peculiar to any national language, are related to the first category. The functions are: communicative (a state language is a way of communication in a state), informational (a state language is a way of message transfer), cultural (a state language is a way of creating, accumulation and transfer of a state culture), joining (a state language is a way of nations joining in one nation of a state), identifying (a state language is a way of identifying a person to a state).

Functions of a state language, which are also characteristic of national languages but have peculiar expression, are related to the second category. The functions are: ritual (a state language is a way of rituals (ceremonies) accomplishment at a state level, for instance, the president's or judge's oath), nation development (a state language is a way of that language of titular autochthonic nation of a state development), educational (a state language is obligatory studied in all educational institutions), regulatory (a state language is a way of people's behaviour control in a state), symbolic (a state language is an important factor of a national originality, a state sovereignty, a sign of an independent statehood; de facto it is considered to be one of the symbols of a state).

The special attention in the article is paid to the third category of functions of a state language. There is information about those functions which are determinative only for a state language. A state language is one of the means of creating and formation of a state, in which state activity is lying. Especially it concerns the countries in which a state language is proclaimed on a state level which is a language of a titular nation. Questions about a legal status of a state language is fixed in the first sections of such countries' constitutions which are connected to either a state regime, or a basis of constitutionalism, or a basis of a state, or general principles. The policy of linguicide in such countries is identified with the policy of a state destruction in general.

The fact of a state language proclamation in the constitutions of countries affirms that a state has fixed a language of its activity. That is exactly why a state language executes the state activity function. A state language is a working language of all state official bodies. The official bodies activity organisation takes place with the help of it. Despite the fact that some countries are multilingual, it is considered that everything which is done on behalf of a state has to be done in a state language under any conditions.

A state language knowledge is an indispensable condition of nationality acquisition of the country in many countries. Knowledge level of its oral and written forms is compulsory checked. That is to say, a state language knowledge as an indispensable condition of nationality acquisition generates one more function of a state language – civil acquisitive.

Key words: state language, official language, national language, state language functions.

Функції державної мови – це форми і напрями використання державної мови в державі, практичний прояв її сутності, її призначення в системі державно-правових явищ. Наразі немає дослідження, яке б повністю розкривало питання функцій державної мови, а ті поодинокі напрацювання, в яких порушене згадане питання, не містять єдиної думки. Так, на думку Є.В. Ткаченка [1], державна мова виконує такі функції, як консолідуюча, символічна, засіб офіційного спілкування в державі; натомість П.М. Воронецький [2] вважає, що такими функціями є: ілюстрування суверенного статусу держави; укріплення міжнаціональних зв'язків народів в єдиній багатонаціональній державі (інтегративна функція); комунікативна (функція спілкування); забезпечення діяльності органів публічної влади.

Утім думаємо, що це далеко не повний перелік функцій, які державна мова виконує в країні. Саме тому **метою нашої статті** є спроба окреслити якомога повніше весь спектр функцій державної мови, розкриваючи при цьому сутність кожної з них.

По-перше, вважаємо, що державна мова виконує низку функцій, які властиві будь-якій національній мові: комунікативну, інформаційну, культуросносну, об'єднувальну, ототожнювальну.

Одним з основних призначень державної мови є забезпечення функціонування держави шляхом спілкування як в усній, так і в писемній формах. Тобто функція комунікативна є визначальною. Вона полягає в обміні необхідними для забезпечення належної життєдіяльності держави повідомленнями. Звісно, й інші функції є не менш важливими, проте вони ґрунтуються саме на основі комунікативної. Якби не було державної мови як засобу спілкування, то держава не змогла б належним чином функціонувати.

Разом із тим держава, спілкуючись, наприклад, із народом, передає й отримує відповідне повідомлення державною мовою, а будь-яке повідомлення несе в собі певний зміст – інформацію, в чому й полягає інформаційна (репрезентивна, референтна) функція. У деяких випадках держава навіть зобов'язана проінформувати своїх громадян, оприлюднивши відповідну інформацію, наприклад: підписані Президентом України закони, регулярні звіти про доходи і видатки Державного бюджету України, звіт Кабінету Міністрів України про виконання Державного бюджету України тощо.

Кожна держава має духовні цінності, які створювалися протягом довгого часу. Такі цінності можуть бути закодовані за допомогою державної мови. Вони передаються з покоління в покоління. Тобто державна мова виконує і функцію створення відповідної культури, і функцію її накопичення, і функцію її передачі, загалом же назвемо цю функцію культуросносною, хоча в різних джерелах можна знайти й інші її відповідники: кумулятивна, акумулятивна, культуротвірна, культурозберігальна, історико-культурна.

Водночас мова є одним із чинників, який об'єднує, згуртовує людей, тобто виконує вона й об'єднувальну (інтеграційну, консолідуючу) функцію. Іноді навіть говорять, що мова є визначальним інтеграційним фактором. Так, В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький зазначали, що «мова поєднує людей більше, ніж класова, партійна, релігійно-конфесійна приналежність, більше, ніж історія народу (її не всі знають), а іноді навіть більше, ніж етнічне походження» [3]. Об'єднувальну функцію виконує і державна мова. На цю особливість мови звертали увагу політичні діячі, які прагнули створити єдину міцну державу. Наприклад, під час утворення в 1947 році держави Ізраїль спеціально було відроджено давньоєврейську мову – іврит, яка протягом двох з половиною тисяч років була мертвою (не функціонувала в суспільстві).

Про об'єднувальну функцію мови писав також І.Огієнко, вказуючи на спільну соборну літературну мову в межах однієї держави, тобто на державну мову: «Найголовніший обов'язок кожної держави – всіма можливими

силами дбати про якнайкращий розвиток спільної для всіх племен її народу літературної мови, як найміцнішої основи для його духовного об'єднання... Держава, що не об'єднує всіх племен свого народу спільною соборною літературною мовою, завжди заражена й на політичне роз'єднання цих племен» [4, с. 7-8].

Об'єднувальна функція – це одна з функцій державної мови, яка формується не на основі застосування цієї мови, а на ставленні до неї. Важливу роль вона відіграє в багатомовних країнах, де на основі різних націй потрібно сформувати єдиний народ держави. І державна мова відіграє в цьому важливу роль. Наприклад, в Індонезії функціонують близько 700 мов. Безумовно, для управління такою різномовною державою бажано мати одну загальну для всіх жителів цієї держави мову. Такою мовою є індонезійська – наддіалектна форма малайської мови. Ця мова є обов'язковою для вивчення в загальноосвітніх школах, тому нею володіють фактично всі жителі цієї держави.

Про державну українську мову як засіб інтеграції українського суспільства зазначено і в Законі України «Про засади державної мовної політики». Зокрема, в ст. 20 цього закону йдеться про необхідне вивчення державної мови з метою належної інтеграції в українське суспільство всіх громадян держави: «Вільний вибір мови навчання є невід'ємним правом громадян України, яке реалізується в рамках цього Закону, за умови обов'язкового вивчення державної мови в обсязі, достатньому для інтеграції в українське суспільство».

Державна мова може бути первинною ознакою для ототожнення «людина – нація – держава», в чому полягає ототожнювальна (ідентифікаційна) функція. Особливо вона проявляється в країнах з однією державною мовою. Держава сприймає особу «як свою» насамперед тоді, коли вона використовує таку саму мову, що й її громадяни. Наприклад, у так званому Законі Тубона (закон Франції про використання французької мови), зокрема у ст. 1, зазначено, що мова Республіки – французька мова – є основоположним елементом ідентичності Франції.

По-друге, деякі функції, які притаманні й національним мовам, державна мова виконує своєрідно: йдеться про обрядову, націєрозвивальну, освітню, регулятивну та символічну функції.

В органах державної влади посадовці проходять своєрідний обряд (церемонію, ритуал), необхідною складовою якого є прийняття присяги – урочистої офіційної обіцянки щодо виконання певних зобов'язань, клятви вірності певній справі. Відповідно до Конституції України таку присягу складають державною мовою перед вступом на посаду Президент України, народні депутати України; відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» – судді. Тобто державна мова виконує й обрядову (церемоніальну, ритуальну, магічну) функцію.

Здебільшого однією з державних мов є мова титульної автохтонної нації країни. Таким чином надання правового режиму «державної» мові титульної нації своєї країни сприяє всебічному розвитку духовної творчості цієї нації. Така мова як суспільне явище має сприятливі умови для розвитку в цій державі, адже її вивчають, досліджують, піклуються про її чистоту тощо. Особливо це стосується її літературної форми. Разом із тим така мова порівняно з іншими є значно поширенішою та функціонально придатнішою у всіх сферах державного життя. Відповідно, саме в державі ця мова є об'єктом особливого захисту. Такий правовий режим, що створює особливі умови розвитку національної мови, не може не впливати на позитивний розвиток цієї нації загалом, у чому й полягає націєрозвивальна функція державної мови.

У багатьох державах вивченню громадянами державної мови приділена особлива увага. Вивчати державну мову офіційно зазвичай починають у початковій школі. При цьому для носіїв цієї мови відбувається і вивчення цієї мови, і

навчання цією мовою одночасно, а для представників національних меншин у державі обов'язковим є лише вивчення державної мови. Протягом усього життя своїх громадян держава піклуються про підвищення їхнього рівня володіння державною мовою шляхом вивчення в загальноосвітніх, спеціально-технічних, вищих навчальних закладах, на курсах підвищення кваліфікації, на курсах вивчення та вдосконалення знань державної мови, в чому полягає освітня функція.

За допомогою державної мови регламентується поведінка людей у державі шляхом або спонукання до певних дій, або заборони їх вчиняти, або ж повідомлення певної інформації з метою зміни намірів осіб щодо вчинення/невчинення дій тощо. За допомогою регулятивної функції унормовуються суспільні відносини між суб'єктами в державі. Найповніше ця функція державної мови втілюється у правових приписах – зовнішніх виявах норм права, які містять державно-владні веління. Адже, як зазначає Д. Валадес, право є «сумою слів, на яке людство історично поклало задачу регулювати життя індивідів і колективів, від них залежить єдність суспільства» [5, с. 115].

Державна мова виконує і символічну функцію, адже виступає важливим чинником національної самобутності, державної суверенності, ознакою незалежної державності. Нерідко виконання державною мовою символічної функції констатується в преамбулах до основних мовних законів певних держав. Наприклад, у Законі України «Про засади державної мовної політики» зазначено: «... надаючи важливого значення зміцненню статусу державної – української мови як одного з найважливіших чинників національної самобутності Українського народу, гарантії його національно-державної суверенності». У Законі Азербайджанської Республіки «Про державну мову в Азербайджанській Республіці» використання азербайджанської мови як державної вважається одним із найважливіших ознак незалежної державності.

Часто говорять про те, що державна мова є одним із символів держави. Так, деякі науковці визначають мову як державний символ через закон про державний гімн країни, в якому текст гімну фіксується державною мовою, в чому і вбачають її символічність. Так, О.М. Доровських зазначає, що хоча й існує традиційна думка про наявність трьох символів держави, однак однозначний висновок про те, що державна мова не є символом держави, зробити не можна, оскільки, на думку дослідниці, державний гімн – це музично-поетичний твір, який має текст, зафіксований національною державною мовою [6]. Саме тому О. Доровських вважає, що із двох державних мов Ірландії – ірландської та англійської – перша виконує символічну функцію, оскільки державний гімн виконується саме цією мовою.

Разом із тим у Сінгапурі державними (офіційними) мовами є англійська, китайська, тамільська та малайська, проте символічну функцію виконує лише мова корінного населення – малайська мова, адже саме цією мовою виконується гімн держави. Аналогічна ситуація і в Білорусі, де проголошено дві державні мови – російську та білоруську, але державним гімном є білоруська пісня «Мы, беларусь».

У деяких конституціях зарубіжних держав правова норма щодо встановлення державної мови фіксується в тій самій частині, що й інші символи держави. Наприклад, у ч. 4 ст. 1 Конституції Латвійської Республіки зазначено: «4. Державною мовою в Латвійській Республіці є латиська мова. Державний прапор Латвії – червоний із білою смугою». Аналогічне закріплення маємо і в конституціях Франції, Албанії, Туреччини, Мадагаскару тощо.

В українському законодавстві Державний Гімн України виконується також державною – українською мовою, хоча про це нічого не сказано в законі. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Державний Гімн України» Державним Гімном України є «національний гімн на музику М.Вербицького із словами першого куплету та приспіву твору

П. Чубинського в такій редакції». А от Конституційний Суд України в рішенні від 14 грудня 1999 року № 1-6/99 вказував на державну мову, в тому числі, як на складову державних символів: «Іншою його (поняття державної мови – уточнення авт.) складовою є, зокрема, поняття державних символів» [7].

Разом із тим варто зазначити, що науковцями неодноразово висловлювалася думка щодо визнання української мови як символу держави. Наприклад, В. Маляренко у статті «Про мову, троянди та білих орлів, або дещо про забутий символ держави» пропонує включити українську мову до числа національних символів [8]. Цю ж думку підтримав і Б. Ажнюк у статті «Чи може мова стати національним символом?» [9]. Визначаючи основні ознаки символів (символ об'єднує та роз'єднує, дістається та передається в спадок, є атрибутом влади, маркером присутності та виразником гідності) та їх зв'язок із мовою, Б. Ажнюк вважає, що мова повинна бути статусним національним символом. Як вважають М.С. Бороздін та В.С. Жуковіна [10], державна мова виконує в країні символічну функцію і є символом держави. Такі висновки, насамперед, пов'язані з тим, що будь-яка національна мова є своєрідним етнічним символом [11]. Утім не будь-який етнічний символ є символом державним, як і не будь-яка національна мова є державною мовою.

Особливого значення державна мова як символ держави набуває в епоху глобалізації. Як зазначає Е.В. Мамонтова, «у той час, коли процеси формування єдиного планетарного цивілізаційного простору ставлять під загрозу існування поняття не тільки державного, але й національного суверенітету, українська мова повинна розглядатися як символ присутності України на планеті» [12, с. 26]. Саме тому, на думку дослідниці, у добу глобалізації мова стає й символом держави.

По-третє, маємо і низку функцій, які притаманні лише державним мовам: державотворча, громадянсько-набувальна, інструментальна.

Якщо говорити про те, що державна мова є ознакою держави, то варто визначати й державотворчу функцію державної мови. Здебільшого таку функцію виконує мова найпоширенішої в межах держави нації, мова корінної, титульної нації. Не всі науковці визнають цю функцію. Утім, думаємо, для українських реалій вона є слушною. Зокрема, про це влучно писав І.Огієнко: «Без добре виробленої рідної мови немає всенародної свідомості, без такої свідомості немає нації, а без свідомості нації – немає державності, як найвищої громадської організації, в якій вона отримує найповнішу змогу свого всебічного розвитку й виявлення» [4, с. 3]. На цьому ж наголошували В. Іванишин та Я. Радевич-Винницький: «Свого часу говорилося: «Буде держава – буде й мова» (В. Яворівський). Воно так, але, як бачимо, ще в часи М. Левицького розуміли, що якби «була мова», то була б і держава. Тож якщо хочемо мати справжню державу, подбаймо про українську мову. Без української мови не буде української держави» [3].

Нерідко вважається, що поняття «державна» та «державна мова» є взаємопов'язаними і взаємообумовленими. Так, досліджуючи становлення й розвиток ідеї українського державотворення в Галичині, М. Мацькевич дійшов висновку, що «визнання української мови, створення умов для її функціонування стало чи не найважливішим чинником українського національного відродження, а отже, і українського національного державотворення» [13, с. 7]. Юрист Сергій Шелухін у своїй вересневій записці 1918 року до прем'єр-міністра Ф. Лизогуба зазначав: «Не можна не завважити, що похід проти української мови зростає одночасно з ростом походу проти української державності» [14]. Інший дослідник, К.А. Тиганій, вважає, що «мова (національна, державна) виявляється важливим, майже головним фактором державотворення, із втратою якого втрачається культурний, інформаційний простір, на-

ціональна самоідентифікація, національна ідентичність, а разом з нею найцінніше – нація, держава» [15].

Разом із тим будь-які прояви знищення державної мови розцінюються здебільшого як прояви знищення самої держави. Так, у Польській Республіці офіційно вважають боротьбу проти польської мови фактом роздержавлення. Саме на цьому наголошено в преамбулі до Закону Польської Республіки «Про польську мову»: «...зважаючи на польський історичний досвід, коли боротьба загарбників і окупантів з польською мовою була інструментом роздержавлення польського народу...». Якщо мова є інструментом роздержавлення, то вона є, відповідно, інструментом державотворення.

Відомі факти і в Україні щодо лінгвоцидної політики минулого століття, яка була спрямована на знищення нації, народу України, а відтак і її держави, що й зазначено в Концепції державної мовної політики, затвердженій Указом Президента України від 15.02.2010: «Незалежна Україна успадкувала деформовану мовну ситуацію, що склалася внаслідок асиміляції українців. У минулому під гаслами боротьби з «малоросійським сепаратизмом» та «українським буржуазним націоналізмом» знищувалася мовно-культурна ідентичність українців. Їх природне бажання зберегти українську мову розглядалося як прояв прагнення до державної незалежності». Саме тому в цій концепції утвердження і розвиток української мови визнається як базовий системоутворюючий складник української державності.

Іноді мова може навіть вплинути на форму державного устрою, наприклад у Бельгії, на чому наголошує П.І. Савицький: «Саме мовно-культурний фактор у результаті став однією з основних причин еволюції Бельгії від унітаризму до федералізму» [16].

Ще одним підтвердженням того, що державна мова виконує державотворчу функцію, є те, що в більшості країн світу правові норми щодо функціонування державної (офіційної мови) зазначені в перших розділах (главах) основних законів держав – конституціях: федеративний устрій (Росія), основи конституційного устрою (Вірменія, Туркменістан, Білорусь), правові основи конституційного устрою (Таджикистан), загальні положення (Грузія, Латвія, Казахстан, Естонія), основні принципи (Молдова, Узбекистан), основи держави (Азербайджан), Литовська держава (Литва). Такі засади дають підстави стверджувати, що насамперед у пострадянських країнах державна мова виконує державотворчу функцію. Іноді про цю функцію згадується і в основному мовному законі певної держави. А от у ст. 1 Закону Киргизької Республіки «Про державну мову Киргизької Республіки» є чітка вказівка на те, що саме киргизька мова виконує державотворчу функцію, адже саме її визнано однією з головних основ державності Киргизької Республіки.

Правова норма щодо правового режиму державної української мови міститься в першому розділі Конституції України «Загальні засади». Саме тому Конституційний Суд України визнав державну мову складовою конституційного поняття «конституційний лад» [7]. Цю ж тезу він повторює і в рішенні № 1-18/2008 від 22.04.2008: «Статус української мови як державної є складовою конституційного ладу держави на рівні з її територією, столицею, державними символами» [17].

На цьому наголошував і суддя Конституційного Суду України В.І. Шишкін, який, аналізуючи частину першу та другу ст. 10 Конституції України, писав: «Зазначена стаття Конституції України міститься в розділі I «Загальні засади», положення якого встановлюють стрижневі елементи суспільного ладу українського народу і конституційного устрою Української держави, тобто доктринальні положення державотворення... За частиною другою статті 10 Конституції України українська мова має виконувати відповідну державотворчу, на відміну від інших мов, функцію...» [18, с. 225-226].

Факт проголошення в конституціях країн державної мови свідчить про те, що держава визначила мову для свого функціонування, життєдіяльності. Як зазначає П. Вороніцький, «можна погодитися з думкою, відповідно до якої творцем певної мови є народ, а держава «залучає до роботи» мову для власного функціонування» [19, с. 44]. Як відомо, держава не може функціонувати без мови. Саме тому державні мови виконують і державодіяльнісну (інструментальну, координаційну, забезпечення державного управління) функцію.

Державна мова є звичай робочою мовою всіх державних органів країни. Саме за допомогою неї відбувається організація діяльності державних органів. Держава виконує різні функції, але для виконання будь-якої з них потрібна мова, без неї держава стане недієвою. Державна мова забезпечує функціонування держави у всіх сферах суспільства на всій території держави. Як зазначає В.І. Шишкін, «введенням у конституційно-правове поле України як країни з поліетнічним складом населення припису про функціонування української мови у всіх сферах суспільного життя на всій території України конституцієдавець визначив її специфічну роль, зокрема пов'язавши різноаспектну діяльність держави як суспільного регулятора з обов'язком послуговуватися уніфікованим мовним засобом суспільної комунікації – українською мовою» [18, с. 225].

На державодіяльній (інструментальній) функції мови наголошували і Ю.С. Шемчушенко та В.П. Горбатенко: «Мова є важливим об'єктом правових відносин, що виникають між громадянами, організаціями та органами влади, оскільки вона є інструментом формування офіційних, усних, письмових, інформаційних повідомлень, заяв, звернень, договорів тощо» [20, с. 157].

Незважаючи на багатомовність країн, прийнято вважати, що все, що робиться від імені держави, повинно здійснюватися державною мовою за будь-яких умов. Красномовно про це писав свого часу Г.Срмошин: «Єдність державних функцій – судового провадження, нотаріату, інших – руйнується введенням дво- і багатомовності. Не має значення, якого рівня орган судової влади здійснює правосуддя – Верховний Суд чи один із районних судів. Правосуддя здійснюється іменем єдиної держави. Один із стовпів правосуддя – це єдність його процедури в масштабах усієї держави, а не в масштабах «більшості іншомовного населення, що компактно проживає у відповідній місцевості» [21, с. 20].

У багатьох державах необхідною умовою набуття громадянства цієї країни є володіння державною мовою. При цьому обов'язково перевіряється рівень володіння її усною та писемною формою або шляхом відповідей на запитання, як у Сполучених Штатах Америки, або у формі тестів, які відповідають випускному іспиту середньої школи, як у Великобританії. Однією з умов набуття українського громадянства відповідно до ст. 9 Закону України «Про громадянство України» є володіння державною мовою або її розуміння в обсязі, достатньому для спілкування. Тобто знання державної мови як необхідної умови набуття громадянства породжує ще одну функцію державної мови – громадянсько-набувальну.

Отже, вважаємо, що всі функції державної мови варто поділити на три категорії: 1) функції державної (національної) мови, які притаманні всім національним мовам (комунікативна, інформаційна, культурноносна, об'єднувальна, ототожнювальна); 2) своєрідні прояви державної (національної) мови, які характерні для національних мов, проте державна мова виконує їх своєрідно (обрядову, націєрозвивальну, освітню, регулятивну, символічну); 3) спеціальні функції державної мови, які притаманні лише державним мовам (державотворча, громадянсько-набувальна, державодіяльнісна). Подальше дослідження вбачаємо в розмежуванні поняття «державна мова» і суміжних понять.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ткаченко Є.В. Конституційно-правове регулювання мовних відносин: порівняльний аспект: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / Є.В. Ткаченко. – Х., 2009. – 19 с.
2. Воронєцький П.М. Конституційно-правові проблеми статусу державних мовних республік в складі Російської Федерації : автореф. дис. на соискание ученої ступені к.ю.н.: спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / П.М. Воронєцький. – Санкт-Петербург, 2009. – 25 с.
3. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький. – Дрогобич: Видавничі фірма «Відродження», 1994. – 218 с. – Режим доступу: <http://www.vesna.org.ua/txt/vidrodzenia/ivanyshynv/movnaz/index.html>.
4. Огієнко І.І. Наука про рідномовні обов'язки: Рідномовний катехізис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства. – Факс. вид. – К.: АТ «Обереги», 1994. – 72 с. Тут С.7-8
5. Валадес Д. Язык права и право языка / Д. Валадес. – М.: Идея-Пресс, 2008. – 160 с.
6. Доровских Е.М. К вопросу о разграничении понятий «государственный язык» и «официальный язык» / Е.М. Доровских // Журнал российского права. – 2007. – № 12 (132). – С. 8 – 20.
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 4. – С.109. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99>.
8. Малярєнко В. Про мову, троянди та білих орлів, або дещо про забутий символ держави./ Василь Малярєнко // Голос України. – 29.09.2012. – № 183(5433).
9. Ажнюк Б. Чи може мова стати національним символом? / Богдан Ажнюк // Голос України. – 14.11.2012. – № 215 (5465).
10. Бороздин М.С., Жуковина В.С. Государственный язык: законодательное закрепление в Российской Федерации и зарубежных государствах. – Режим доступу: http://pravmisl.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1307.
11. Хабенская Е.О. «Родной язык» как этнический символ / Е.О. Хабенская // Казанский федералист. – 2004. – № 1. – С. 91-109.
12. Мамонтова Е.В. Мова як фактор формування національної концептосфери та державної ідентичності громадян / Е.В. Мамонтова // Теорія та практика державного управління. – Х., 2008. – Вип. 3 (22). – С. 19–27.
13. Мацькевич М.М. Становлення і розвиток ідеї українського державотворення в Галичині (друга половина XIX – початок XX століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / М.М. Мацькевич. – К., 2002. – 20 с.
14. Лизогуб Ф. Похід проти української мови зростає одночасно з ростом походу проти української державності.../ Ф. Лизогуб // Віче. – 1994. – № 2. – С. 150.
15. Тиганій К.А. Мова як важливий фактор державотворення / К.А. Тиганій // Інтелекція і влада. – Одеса, – 2006. – Вип. 8: сер.: Історія. – С.159–165.
16. Савицький П.И. Конституционный процесс в странах Западной Европы и языково-культурный фактор (современные аспекты) / П.И. Савицкий // Российский юридический журнал. – 2003. – № 1. – С. 119 – 122.
17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 52 народних депутатів України та за конституційним поданням Верховної Ради Автономної Республіки Крим щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 15 Кодексу адміністративного судочинства України, статті 7 Цивільного процесуального кодексу України (справа про мову судочинства) від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 33. – С. 61. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-08>.
18. Шишкін В. І. Мова як складник державотворення / В. І. Шишкін // Мовознавство : Науково-теоретичний журнал. – 2013. – № 2/3. – С. 221-231.
19. Воронєцький П.М. К вопросу о конституционно-правовом статусе субъектов языковых правоотношений / П.М. Воронєцький // Журнал российского права. – 2007. – № 11. – С. 40 – 48.
20. Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом / [Майборода О. М. та ін.; редкол.: Майборода О. М. (голова) та ін.]; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2008. – 397 с.
21. Ермошин Г. Государственно-правовые аспекты языковых отношений / Г. Ермошин // Российская юстиция. – 1998. – № 3. – С. 19-21.